

ИЗВЈЕШТАЈ

О РАДУ ИСТОРИЈСКОГ ИНСТИТУТА СР ЦРНЕ ГОРЕ У ТИТОГРАДУ У 1977. ГОДИНИ

I

ОПШТИ ДИО

Историјски институт СР Црне Горе је основан јула 1948. године, а његова дјелатност и задаци су одређени актом о оснивању и Статутом. Уписан је у регистар Окружног привредног суда у Титограду и Републичког секретаријата за образовање културу и науку.

Институт је самостална самоуправна радна организација без основних организација и врши послове од посебног друштвеног интереса.

Органи управљања

У Историјском институту СРЦГ, као радној организацији која у свом саставу нема основне организације, радници остварују своја самоуправна права одлучивањем на збору, референдумом и другим облицима личног изјашњавања и путем својих делегата.

Радници Института непосредно и равноправно одлучују на збору радника о свим питањима живота и рада Института, пошто се због малог броја радника не образује раднички савјет као орган управљања.

Заједно са радницима Института, о одређеним питањима од посебног друштвеног интереса, учествују и одлучују и представници друштвене заједнице из редова Централног комитета Савеза комуниста Црне Горе, Републичке конференције ССРН Црне Горе, Извршног вијећа Скупштине СР Црне Горе, Савеза удружења бораца НОР-а Црне Горе и Друштва историчара Црне Горе.

Збор радника

У току 1977. године Збор радника је одржао 14 састанака, од којих 3 са представницима друштвене заједнице.

Од многих питања из живота и рада у Институту о којима је расправљано и одлучивано на зборовима радника истичемо: доношење програма и плана рада за 1977. годину, разматрање извјештаја о раду у 1976. години и доношење закључка о њему, доношење финансијског плана за 1977. годину и утврђивање и распоређивање дохотка и личних доходака, завршног рачуна за 1977. годину, оснивање комисије за усклађивање самоуправних општинских аката и примјену Закона о удруженом раду, оснивање одбора за прославу 50-годишњице часописа „Историјски записи“, доношење самоуправних споразума о финансирању припрема народне одбране у општини Титоград за период 1976 — 1980, о оснивању Универзитетске библиотеке и о оснивању Заједнице институције за изучавање новије историје народа и народности

СФРЈ, именовање конкурсне комисије за избор директора и именовање вршиоца дужности директора, пријем архивисте, питање средстава и начин стицања дохотка за реализацију програма рада за 1977. годину, разматрање закључака СИЗ за научне дјелатности, предлагање кандидата за тринаесто-јулску награду и за поједина одликовања, нека стамбена питања, распоред годишњих одмора, о расподјели дохотка и личних доходака и др. Треба рећи да је на 14 састанака Збора било ријечи и о низу других питања из друштвено-економских односа радника и дјелатности Института.

Извршни одбор

Извршни одбор Института чини 5 чланова. У току прошле године одржао је 3 сједнице, и на њима расправљао и рјешавао о одређеним питањима која му је Збор радника повјерио и ставио у надлежност, а нарочито: утврђивао предлог извјештаја о раду Института у 1976. години, одређивао ауторске и редакцијске хонораре за часопис „Историјски записи“ за 2 броја из 1976. и 4 броја из 1977. године, именовао комисије за попис средстава и извора тих средстава на крају 1977. године, утврђивао предлоге Правилника о расподјели дохотка и личних доходака и неке друге послове у вези са друштвено-економским односима.

Последњих година готово сва питања расправља и о њима одлучује Збор радника, па Извршни одбор, иако је колегијални орган, све мање има посла, што је у складу са уставним начелом да радници непосредно управљају својим и укупним друштвеним радом у Институту.

Директор

Од 28. септембра 1976. године вршилац дужности директора био је др Димо Вујовић. Било је покушаја у току прошле године да се ријешу питање именовања директора, али и поред расписаног конкурса и неколико договора ово питање до краја године није ријешено (26. јануара 1978. год. разријешен је др Димо Вујовић функције вршиоца дужности директора и именован нови вршилац дужности).

Стручни органи

Научно вијеће Института сачињавали су: др Петар Стојановић, др Милош Милошевић, др Зоран Лакић, др Боко Пејовић, др Радоје Пајовић, др Радоман Јовановић и др Димо Вујовић. Њихов двогодишњи мандат истиче у марту 1978. године.

Прошле године Научно вијеће је одржало само једну сједницу. На тој сједници размотрен је извјештај о раду Института у току 1976. године и утврђен закључак у вези с њим, утврђен предлог програма научноистраживачког рада за 1977. годину, примљен рукопис „Удар“ — Издавачка дјелатност КПЈ до 1936. године дра Јована Бојовића и одређени рецензенти за рукопис „Организациони развитак КПЈ у Црној Гори 1941. године“ по којног Павла Милошевића.

Научи колектив је у току прошле године одржао седам састанака и на њима расправљао о научноистраживачком раду и плану рада по тромјесечјима, о називу спомен-дома у Жабљаку, о научном скупу о Моши Пијаде, о календару догађаја за потребе Републичке конференције ССРН Црне Горе, о условима стипендирања у иностранству, о учешћу на конгресу историчара Југославије, о закључцима у вези са писањем историје КПЈ (СКЈ), о научном скупу Тито у Црној Гори, о организовању научног скупа Дурмиторска партизанска република и предлагање чланова Припремног одбора, о питању обиљежавања 50-годишњице часописа „Историјски записи“, о питању израде монографије о Мирку Вешовићу и Зетском одреду,

о обиљежавању 100-годишњице црногорско-турског рата 1876 — 1878, о учешћу научних радника на четвртом конгресу балканолога и о неким другим питањима.

И друге организационе јединице су имале састанке на којима су радници износили мишљења и предлагали у циљу давања доприноса остварењу циљева, задатака, програма и планова рада својих и Института као цјелине.

Унутрашња организација

У свим организационим јединицама Института радило је 20 радника, од којих 9 на научноистраживачким задацима, 4 на пословима у Архиву за раднички покрет, 1 у библиотеци и 6 на општим и рачуноводственим пословима.

Од 20 радника 11 имају високу стручну спрему, од којих су 8 доктори наука и 1 магистар, 2 вишу, 3, средњу, 2 су квалификовани радници, 1 полу-квалификовани и 1 без квалификације.

Потребу проучавања одређених периода, као нпр. турског и послеријатног од 1945. године, односа са сусједима и др., констатујемо и истичемо годинама, али се, углавном из објективних разлога, стање не мијења.

Посебно је и хитно питање подмлађивања научног кадра, које такође истичемо неколико посљедњих година. Већ 16 година не вршимо пријем нових научних радника, осим што смо 1975. године примили једну радницу и одмах је упутили на послједијемске студије, које је успјешно завршила прошле године. Ово питање подмлађивања научног кадра треба брже и ефикасније рјешавати и због критичних година старости постојећег кадра и због потребе изучавања неких доста широких подручја прошлости Црне Горе и њених веза са сусједима.

Материјална средства и стамбени проблеми

Посљедњих неколико година редовно истичемо да се Институт стално сукобљава са озбиљним тешкоћама у погледу обезбјеђења неопходних средстава за извршавање програма и планова рада. Средства која се углавном добијају од СИЗ за научне дјелатности скоро су увијек недовољна и за најосновније потребе, а камоли за издвајање у циљу унапређивања и проширења материјалне основе и за стварање и обнављање резерви у складу са Законом о удруженом раду и стварним потребама наше дјелатности.

Цјелокупна опрема наших радних просторија има књиговодствену вриједност од 137.480 динара, и то се углавном односи на сталаже у библиотеци и Архиву за раднички покрет, нешто и на апарате за лабораторију и писаће машине, а канцеларијска опрема нема вриједности и налази се у биједном стању. Сигурни смо да је тешко или немогуће наћи у земљи овако биједне канцеларијске и друге опреме просторија, код радних организација ове врсте дјелатности. И ово питање покрећемо посљедњих година, али се ништа не мијења на боље.

И питање зграде и њеног одржавања још није ријешено, иако Управа зграда републичких органа има одређене обавезе у вези с тим. Најозбиљнији проблем око реконструкције електричне инсталације у згради углавном је скинут с дневног реда, мада није све завршено како је било предвиђено пројектним задатком. Наиме, нијесу уграђене флуоросцентне арматуре, па је због тога слаба јачина освјетљења радних и других просторија, а с друге стране — то је сада и примитивно ријешено. Има изгледа да се и тај дио посла заврши у току наредне године.

Прошле године смо од СИЗ за научне дјелатности СР Црне Горе добили 200.000 динара као помоћ за набавку мањег стана, али тим средствима се веома мало може учинити, а још мање трајније ријешити нечије стамбено питање. О овим невољама често говоримо и слаби су изгледи да ћемо

ускоро знатније побољшати стамбене услове и задовољити стамбене потребе, осим, ако идуће године добијемо још средстава, а преко одговарајуће банке и потребне кредите, па да прерасподјелом смањимо тешкоће неким радницима. Овај проблем се заострава много више кад се има у виду горућа потреба у погледу подмлађивања научног кадра.

Дакле, у центру пажње и даље остају побољшање укупног економског положаја Института и подмлађивање научног кадра.

II

НАУЧНИ И СТРУЧНИ РАД

Научни радници Института радили су на 9 уговорених научноистраживачких тема, и то:

1. *Зета у доба Стефана Дечанског*

На овој теми радила је мр Марича Маловић. Она је у првој половини 1977. године упознала постојећу литературу и објављене изворе у вези са овом темом. Након анализи систематизације литературе и објављених извора вршила је архивска истраживања у Дубровачком архиву у трајању од три мјесеца (август, септембар и октобар) и прегледала следеће серије: *Diversa cancellariae Diversa natariae, Reformationes, Testamenta di natarial u Lamenta di Foris*. Након завршетка истраживања у Дубровачком архиву приступила је систематизацији архивске грађе и литературе и утврдила композицију рада. Нада се да ће допунска истраживања у Венецији обавити у току 1978. године.

Поред рада на овој теми, завршила је два курса грчког језика у Београду, јер јој је то потребно да би успјешно пратила средњовјековну литературу.

Учествовала је са сопштењем на научном скупу поводом 50-годишњице издажења „Записа“ — „Историјских записа“.

2. *Црна Гора 1852 — 1878*

На овој теми радио је др Радоман Јовановић, научни сарадник. Рад је почео почетком 1977. године и, према уговору, треба да траје пет година, тј. до краја 1981. године.

Према утврђеним фазама, у 1977. години требало је да аутор изврши неопходне припремне радове: прикупи библиографске податке из домаће и стране историографије, дјелимично искористи резултате објављених радова (прије свега страних), да обрати посебну пажњу на истраживање домаће и стране архивске грађе, како би се на основу ње и најновијих истраживања комплексније сагледала цјелокупна црногорска прошлост овог периода. Сагласно овом плану аутор је и радио.

Аутор је обавио ревизију и израдио регистар своје књиге „Политички односи Црне Горе и Србије 1860 — 1878“, која је објављена 1977. године (338 страна).

Објављен му је и рад „Сукоб утицаја Црне Горе и Србије у херцеговачком устанку 1875 — 1876“ (Посебна издања Академије наука и уметности БиХ, књига XXX, Сарајево 1977).

Обављао је дужности члана Управе Друштва историчара СР Црне Горе и учествовао на многим стручним скуповима.

У току године др Јовановић је радио и на раду „Спољна политика Црне Горе 1856 — 1860“.

3. *Црна Гора 1878 — 1903. године*

На овој теми радио је др Новак Ражнатовић, научни сарадник. Посебан проблем на обради тако сложене теме био је у томе што је период историје Црне Горе 1878 — 1903. до сада историографски веома мало обра-

ђен. Политичка историја тога периода, прије свега, готово није ни дотакнута. Имајући то пред очима, он је у времену 1973 — 1976. вршио истраживања на проблематици сљедећих посебних тема: Црногорско-албански односи 1878 — 1908, Однос Црне Горе према католичкој цркви 1878 — 1914, Опозиција режима књаз Николе 1878 — 1903. и поцрпιο један доста обман нови материјал за проблеме црногорско-српских односа 1897 — 1903.

На темељу поменутог материјала, прошле године написао је чланак Књаз Никола и питање престолонаслеђа у Србије 1900 — 1903, (пет и по ауторских табака, предато у штампу за „Историјске записе“ 3—4 за 1977). Такође је написао прву верзију чланка Црна Гора и Србија 1897 — 1900 (око шест ауторских табака). Учествовао је на симпозијуму маја 1977. поводом стогодишњице велике источне кризе и улоге Црне Горе у њој, који је организовала ЦАНУ са темом Аустро-Угарска и одлуке Берлинском конгреса о Црној Гори. На симпозијуму поводом 50-годишњице „Записа“ и „Историјских записа“ учествовао је са темом Црногорска историографија о учешћу Црне Горе у херцеговачком устанку и рату против Турске 1875 — 1878. Може се рећи да је то све тематски у склопу опште теме Црна Гора 1878 — 1903. Непосредно радећи на тој теми, прошле године превео је (с њемачког) материјал из фотокопија Државног архива у Бечу за период 1878 — 1903. које се налазе у Библиотеци Историјског института у Титограду.

4. Личност и дјело дра Лазара Томановића

На овој монографији ради др Ђоко Пејовић, научни савјетник.

Према плану рада, у 1977. требало је да се прегледају све црногорске публикације које је уређивао и у којима је сарађивао др Л. Томановић и да се узму подаци за израду библиографије његових радова. Било је нужно да се у свим његовим текстовима, међу којима има и непотписаних, нађу основна полазишта. Ријеч је, у ствари, о прегледу безмало читаве периодике која је излазила у Црној Гори од 1879. године. Уједно је требало наћи и донекле упознати посебна издања свих његових радова, објављених у Црној Гори и изван ње.

Од предвиђених задатака извршено је сљедеће:

Прикупљени су подаци за израду потпуне библиографије Томановићевих радова из свих области које су га интересовале. На њихови систематизацији ће се свакако још радити. За ово је требало прегледати све неопходне библиографије које имамо, укључујући и Библиографију Лексикографског завода. Прегледани су сви црногорски листови и часописи за означено вријеме (Глас Црногорца 1879 — 1915, који је уређивао у току више година, Невесиње, Онопошт, Цетињски вјесник, Народна ријеч, Црна Гора, Слободна мисао и др.; часописи Зета, Нова Зета, Луча, Просвјета, Књижевни лист, Дан, Ловћенски одјек, Записи), као и Бранково коло, Стражилово, Јавор, Зора, Братство, Нова Европа, Дело, Прилози П. Поповића и др. у којима је Томановић сарађивао или је у њима о њему и његовим радовима писано.

На основу до сада прегледаних текстова (листова, часописа и књига) доста јасно се уочава укупна активност, ширина интересовања, улога и културно-историјски значај личности и дјела дра Лазара Томановића, не само у Црној Гори.

У 1977. години аутор је прикупио податке који се односе на његову биографију и укупни активност. Успио је да упозна значај његовог рада на изучавању црногорске прошлости, на уређивању листа, часописа и других издања, на тумачењу појава из културне историје, на превођењу дјела стране књижевности, на путописима, на објављивању грађа о значајнијим личностима културе његовог времена, на приказивању и популарисању значајнијих дјела тога доба и много чему другом.

У току 1977. учествовао је на три скупа са саопштењима:

1) „Значај територијалног ширења Црне Горе за њен културни развитак“ (на скупу који је организовала Црногорска академија наука и умјетности поводом 100-годишњице црногорско-турског рата 1876 — 1878, 28. маја на Цетињу);

2) „Друштвено-економски и политички услови претварања племенске структуре Црне Горе и Брда у организацију државе крајем XVIII и почетком XIX вијека“ (на VII конгресу историчара Југославије, одржаном 5—7. октобра 1977. у Новом Саду) и

3) „Мјесто Душана Вуксана и Риста Драгићевића у изучавању црногорске историје на основу радова објављених у Записима“ (на скупу који је организовао Историјски институт под насловом: Педесет година Историјских записа и црногорска историографија, 21. октобра 1977. на Цетињу).

Објавио је следеће:

1. — „Стварање државе и јачање јединства црногорски и брдских племена (крај XVIII — средине XIX в.)“, Монографија *Црна Гора*, Београд 1976, 217—247, и

2. — „Изуучавање природе и друштва у Црној Гори 1918 — 1941“ „Историјски записи“, 1977, књ. XXXIX, 99—126.

3. — Написао је текст од једног табака под насловом „Друштвено-филозофски погледи у Црној Гори од почетка XIX до средине XX вијека“ (према пројекту „Историја филозофије у Црној Гори“, за чије је извршење задужен Историјски институт у Титограду).

По дужности члана Одбора за припрему скупа поводом 100-годишњице црногорско-турског рата 1876 — 1878, учествовао је у рецензирању свих прочитаних текстова (који треба да се објаве у посебном издању ЦАНУ).

5. *Црна Гора 1903 — 1918*

На овој теми ради др Новица Ракочевић, виши научни сарадник.

Тема треба да буде синтеза политичке, дипломатске, привредне, културне, просвјетне и војне историје Црне Горе и учешћа Црне Горе у балканским и првом свјетском рату. Обим рада треба да износи око 20 штампарских табака. По усвојеном плану Историјског института, рад треба да чини трећи дио V књиге Историје Црне Горе 1850 — 1918. године. Међутим, пошто је дошло до промјене Редакције, како изгледа, постало је неизвјесно да ли ће се наставити рад на историји по концепцијама бивше Редакције. Рад треба писати на основу резултата у до сада објављеној литератури, затим штампе, мемоара, а поједини проблеми треба да се допуне и обраде и на основу архивских истраживања. Уопште узевши, истраживања су извршена 95%.

Шта је урађено конкретно у 1977. години — то је, с обзиром на карактер теме и метод рада аутора тешко прецизирати. Он је мање или више скоро на свим проблемима радио, правило исписе, тезе, а неке проблеме враћао се и по два-три пута. Иначе, када је тему пријавио није разрађивао рад по фазама. У 1977. години обрадио је економске проблеме Црне Горе уочи првог свјетског рата, правило исписе из црногорске штампе о привредним проблемима Црне Горе итд. Има око 120 страница откуцаних ширих теза. Извршене су све припреме за дефинитивно писање и уобличавање текста о појединим проблемима. У 1978. години писаће текст: о реформама у Црној Гори 1902 — 1905, о уставу и уставним, политичким и парламентарним борбама у Црној Гори.

У 1977. години откуцао је рад (са којим је из одређених разлога каснио) Односи Црне Горе и Аустро-угарске 1903 — 1914. Рукопис је припремљен за рецензирање.

Учествовао је с рефератима на три симпозијума. На симпозијуму посвећеном 100-годишњици рата Црне Горе с Турском 1876 — 1878. поднио је реферат: Борба Црногораца за Колашин и исељавање Муслимана из Колашина и околине у периоду 1878 — 1886. године.

6. *Политички живот у Црној Гори 1918 — 1941*

На овој теми ради др Димо Вујовић, научни савјетник.

Аутор је обрадио црногорску штампу између два рата и из ње направио потребне исписе. Такође је направио исписе из дијела југословенске штампе. Завршио је истраживања у Државном архиву у Цетињу за период

до 1929. год. У ту сврху је у 1977. години боравио 15 дана на истраживачком раду у Цетињу, гдје је прегледао преосталу грађу Среског начелства Цетиња до 1929. године.

Аутор је у 1977. години радио и на раду „Црногорска федералистичка странка“. Сређивао је већ написани дио текста и припремао га за прекуцавање, тако да је прекуцано око 110 страница текста. Друге обавезу су га омеле да овај посао доведе до краја.

Из ове проблематике објавио је два рада: Црногорски федералисти у Народној скупштини 1923 — 1925 („Историјски записи“, 1/1977) и Зачеци црногорског федералистичког покрета (1919 — 1922) („Гласник одјељења друштвених наука ЦАНУ“ бр. 2).

Осим на наведеним темама, аутор је био ангажован и на низу других задатака научне природе. Ту прије свега треба поменути: а) ангажовање око одржавања научних скупова, б) уређивачки и редакторски посао и в) ангажовање у раду Црногорске академије наука и умјетности.

а) Ангажовање око научних скупова

Аутор је учествовао на пет научних скупова, и то као члан Научног одбора, а у једном случају као предсједник Одбора. Осим тога, учествовао је у раду одбора једног скупа који ће се одржати 1978. године. То су сљедећи скупови:

1) Скуп поводом стогодишњице црногорско-турског рата 1876 — 1878. год., који је одржан крајем маја 1977. на Цетињу, у организацији Црногорске академије наука и умјетности. Био је предсједник Научног одбора свог скупа. Осим тога, за скуп је припремио и прочитао научно саопштење „Значај црногорско-турског рата 1876 — 1878. године за друштвено-економски и национално-политички развитак Црне Горе“;

2) Научни скуп поводом 50-годишњице „Записа“ и „Историјских записа“, који је у организацији Историјског института одржан на Цетињу септембра 1977. године. На скупу је прочитао рад Проблеми међуратне црногорске историје на страницама „Записа“ и „Историјских записа“;

3) Научни скуп „Отпор у градовима на привремено запосједнутој територији“ — у организацији ССНО, октобра 1977. године. На овом скупу прочитао је рад Неки видови отпора у окупираном Цетињу 1941 — 1944. године;

4) Научни скуп „Дурмиторска партизанска република“, који је у организацији Историјског института и три дурмиторске општине одржан на Жабљаку крајем августа 1977. године. Био је члан Припремног одбора скупа;

5) Научни скуп „Јосип Броз Тито и револуционарни покрет у Црној Гори, који је у организацији Историјског института и Наставничког факултета одржан у Никшићу у октобру 1977. године. Био је члан Припремног одбора;

6) Скуп „Национално питање у теорији и пракси КПЈ“. Осим учешћа у раду одбора за припрему скупа, читао је више приспјелих радова и на њих написао рецензије.

7) Учествовао је на VII конгресу историчара Југославије.

б) Уређивачки и редакторски послови

а) Уредио је и припремио за штампу „Гласник“ бр. 2 Одјељења друштвених наука Црногорске академије наука и умјетности.

б) Увредио је и припремио за штампу „Зборник радова“ са научног скупа поводом стогодишњице црногорско-турског рата 1876 — 1878. године.

в) Учествовао је у уређивању и припремању за штампу четири броја „Историјских записа“.

ц) Уредио је и припремио за штампу три књиге из плана рада Историјског института (др Ђоко Пејовић, „Развитак просвете и културе у Црној Гори 1918 — 1941“, др Новица Ракочевић, „Односи Црне Горе и Србије 1903 — 1918“, др Новак Ражнатовић, „Црна Гора и Берлински конгрес“).

в) Ангажовање у раду Црногорске академије наука и умјетности

Др Вујовић је радио као секретар Одјељења друштвених наука и члан Председништва Академије, па је организовао и руководио многим састанцима Одјељења и разних одбора, група и комисија који се стварају о обради појединих научних пројеката или о проблемима издавачке дјелатности Академије, као и о проблемима финансирања научноистраживачког рада Академије.

Вујовић је учествовао у раду Националног комитета за историјске науке. Осим тога, био је члан Испитне комисије за одбрану једне докторске тезе из историје Црне Горе.

Поред наведеног, Вујовић је у току прошле године вршио дужност директора Историјског института.

7. КПЈ у Црној Гори 1929 — 1941

На овој теми ради др Јован Бојовић, виши научни сарадник.

Аутор је за ову тему вршио само архивска истраживања у Архиву за раднички покрет при Историјском институту.

Пошто је ово била јубиларна, 40-годишњица доласка друга Тита на чело КПЈ и 50-годишњица покретања „Историјских записа“, био је ангажован око ових јубилеја.

Бојовић је био члан припремних одбора за научне скупове, и то: Савезног одбора Вијећа Савеза синдиката за научни скуп „Тито, радничка класа и синдикат“; члан Припремног одбора научног скупа „Тито и револуционарни покрет у Црној Гори“, у организацији Наставничког факултета у Никшићу, Историјског института и Друштва историчара Црне Горе; секретар Припремног одбора за научни скуп „Дурмиторска партизанска република 1941 — 1942“, у организацији Историјског института и дурмиторских скупштина општина; секретар Одбора за прославу 50-годишњице „Историјских записа“, а истовремено и секретар научног скупа „Педесет година Историјских записа и црногорска историографија“ у организацији Историјског института; члан Припремног одбора за научни скуп „Национално питање у теорији и пракси КПЈ (СКЈ)“, у организацији Црногорске академије наука и умјетности; учествовао са саопштењима на научним скуповима „Живот и дјело Моше Пиједе“ и „Тито и револуција“.

Као одговорни уредник „Историјских записа“ уредио је четири броја часописа, од којих су два јубиларна.

У току године написао је и објавио у разним часописима следеће мање радове: 1) Тито у Црној Гори 1940. године; 2) Распис банке управе Зетске бановине из 1934. године за Јосипом Брозом; 3) Јосип Броз Тито о Црној Гори и у Црној Гори — избор докумената; 4) Титови сусрети са црногорским комунистима и његов први долазак у Црну Гору; /5) Титов први послјератни долазак у Црну Гору; 6) Титов први долазак у Цетиње; 7) Титова посјета Црној Гори 1959; 8) Један мало познати Титов рад из 1939. године; 9) Педесет година „Историјских записа 1927 — 1977; 10) О Дурмиторској партизанској републици 1941 — 1942.

У току 1977. године Бојовић је на више научних скупова дао следећа саопштења: 1) О раду Моше Пиједе у дурмиторском крају; 2) 50-годишњица „Историјских записа; 3) Титово присуство покрајинској конференцији КПЈ за Црну Гору 1940. године и њен значај за припрему оружане револуције у Црној Гори; 4) Титово виђење револуционарног покрета у Црној Гори; 5) Тито и револуционарни покрет у Црној Гори уочи другог свјетског рата; 6) Радничка класа у Црној Гори и њено синдикално организовање 1918 — 1941 (Научни скуп: Тито, радничка класа и синдикати).

Осим тога, учествовао је у изради календара важнијих догађаја из међуратног периода и библиографије радова о КПЈ у Црној Гори из међуратног периода. Такође је учествовао у раду, као члан Редакције, на књизи „Тито у Црној Гори и о Црној Гори“, коју припрема Централни комитет Савеза комуниста Црне Горе.

8. Црна Гора у првој години народноослободилачког рата

На овој теми ради др Ђуро Вујовић, виши научни сардник.

За овај рад било је предвиђено да мирује у прошлој години, тј. док аутор заврши рад о герили у Црној Гори 1942/43. То се и десило, с тим што ће продужење рада на теми о герили нужно повлачити одговарајуће кашњење рада на тему Црна Гора у првој години НОР-а. Пошто је и за ову тему углавном извршио истраживања, аутор ће моћи да почне са писањем убрзо по завршетку теме о герили, а то значи најдаље почетком идуће године.

Др Вујовић је прошле године радио и на теми НОР у Црној Гори од средине 1942. до капитулације Италије, и за ову тему проучио архивски материјал и литературу, написао композицију рада: подијелио га на главе и наслове, који у току самог писања могу прергјети мање изјмене. Написао је око 100 страна. Година 1977. као јубиларна окупирала га је толико задацима да на овој теми није могао више урадити. У току 1978. године рад ће написати, откуцати и предати на рецензију.

Др Вујовић је учествовао у припремама и организацији научних скупова које је организовао Историјски институт, и то: „Дурмиторска партизанска република“ (Жабљак, 24—26. августа 1977), „50 година, Историјских записа“ (Цетиње, 20—22. октобар 1977) и „Тито и револуција у Црној Гори“ (Никшић, 5—6. децембра 1977).

Такође је учествовао са научним саопштењима на неколико скупова, и то: 1) Семинар историчара у Будви (21.—23. јануара 1977), тема — Политичка платформа народноослободилачког покрета (интерпретација у настави историје); 2) научни скуп „Моша Пијаде — Живот и дело“ (16. до 18. март 1977. у Београду), тема — Моша Пијаде у Црној Гори у 1941. и 1942. години; 3) научни скуп „Дурмиторска партизанска република“ (24—26. август 1977. у Жабљаку) тема — О неким аспектима положаја и рада гериле у Црној Гори 1942 — 1943. године, с посебним освртом на герилу у дурмиторском крају; 4) научни скуп „50 година, Историјских записа“ (20—22. октобар 1977. у Цетињу), тема — Мемоарска грађа у „Историјским записима“; 5) научни скуп „Тито и револуција у Црној Гори“ (5—6. децембра 1977. у Никшићу), тема — О везама између Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору и Боку и Централног комитета КПЈ и Врховног штаба од маја 1942. до маја 1943; 6) научни скуп „Тито о Косову — Косово о Титу“ (8—9. децембра 1977. у Приштини), тема — О поријеклу једног утицаја и неким другим карактеристикама НОП-а на Косову; 7) научни скуп „Национално питање у теорији и пракси КПЈ (СКЈ), који је у организацији Црногорске академије наука и умјетности требало да буде одржан крајем прошле године, па је одгођен за ову годину, припремио је рад Национална компонента у народноослободилачкој борби.

За часопис „Историјски записи“ др Вујовић је рецензирао и припремио за штампу радове мемоарског карактера, којих, од како је отворена рубрика „Мемоарска грађа“, има у сваком броју часописа.

Др Вујовић је као члан Заједнице институције за савремену историју у заједници са др Ј. Бојовићем и др Р. Пајовићем саставио селективну библиографију и нацрт пројекта Историје СКЈ за дио који се односи на Црну Гору.

За потребе и по нарудби Републичке конференције ССРН Црне Горе учествовао је у изради календара важнијих датума из прошлости Црне Горе (израдио је дио који се односи на народноослободилачки рат).

У организацији Марксистичког центра ЦК СК Црне Горе у јуну одржао је три предавања просвјетним радницима у Мојковцу, Бијелом Пољу и Пљевљима на тему: Братство и јединство — једна од највећих тековина југословенске социјалистичке револуције.

9. Италијанска окупациона политика и окупациони систем у Црној Гори 1941 — 1943

На овој теми ради др Радоје Пајовић, виши научни сарадник.

Како за прошлу годину Институт није располагао средствима за научноистраживачки рад, а аутор је иначе био ангажован другим активностима, планирани задатак није могао извршити, али је из оквира ове теме написао једну главу (обима три ауторска табака) о италијанском окупационом режиму у Црној Гори 1941. године. Са тим радом је учествовао на међународном скупу „Италијански империјализам и фашистичка окупација Југославије“, који је одржан у Анкони од 14. до 16. октобра 1977. године.

Др Пајовић је радио у току прошле године и на теми „Народноослободилачки фронт Црне Горе 1941 — 1945“. Међутим, због новоискрслих обавеза то није завршено, тако да је та обавеза одложена за ову годину.

Ангажујући се у раду на значајним јубилејима, у првом реду 40-годишњици доласка друга Тита на чело СКЈ, прославама значајних догађаја из НОБ, 50-годишњици „Историјских записа“ и др. Пајовић је учествовао у припремама и организацији научних скупова које је организовао Историјски институт, и то: „Дурмиторска партизанска република“ (Жабљак, 24—26. VII 1977). „Тито и револуција у Црној Гори“ (Никшић, 5—6. XII 1977) и „50 година Историјских записа“ (Цетиње, 20—22. X 1977), а као представник Историјског института учествовао је у организацији научног скупа „Тито и револуција Југославије“ (Кумровец, 14—16. XII 1977), који је организовала Заједница Института за нову и најновију историју.

Осим тога, Пајовић је 1977. године поднио још пет научних саопштења на разним скуповима у земљи и иностранству.

Као члан Редакције ЦК СК Црне Горе радио је за публикацију „Тито о Црној Гори — Тито у Црној Гори“, учествовао у изради селективне библиографије и нацрта пројекта Историје СКЈ за дио који се односи за Црну Гору и као члан Редакције учествовао на припреми за штампу изабраних списа Блажа Јовановића.

У току године објавио је 4 рада, и то: 1) „Контрареволуција у Црној Гори 1941—1945 (Четнички и федералистички покрет“); 2) „О неким аспектима развјетка црногорског националног питања у периоду 1919 — 1941“; („Историјски записи“, 1, 1977, 193—207); 3) „Допринос Јосипа Броза Тита развјетку НОП-а у Црној Гори 1941—1942“; („Историјски записи“, 2, 1977, 4) „Устанак и НОБ у Црној Гори“ (едиција „Народне армије“ — „Устанак и револуција народа и народности Југославије 1941—1945“).

Спољни сарадници

Доста плодна сарадња са релативно великим бројем истакнутих научних и културних радника у земљи, који су узели видног учешћа и у утврђивању петогодишњег плана рада Института до 1980. године, доведена је у питање. Наиме, СИЗ за научне дјелатности СР Црне Горе већ неколико година не издавај средства за овај вид наше активности, па је природно да од спољних сарадника не можемо тражити ни извјештаје о њиховом раду ни резултате.

Сматрамо да постоје научне и друштвене потребе да СИЗ за научне дјелатности СР Црне Горе уложи ванредни напор и да ово стање измијени, тј. да почне да издавај средства у ову сврху, како би оживјела активност са спољним сарадницима Института.

III

НАУЧНИ СКУПОВИ

Институт је организовао и одржао научни скуп под називом „50 година „Историјских записа“ и црногорска историографија“.

Скуп је одржан у Цетињу 20, 21. и 22. октобра 1977. године. У Одбору за прославу ове 50-годишњице био је 31 истакнути друштвено-политички,

научни и културни радник из Црне Горе, а на скупу је поднесено 47 саопштења из политичке, културне, економске и правне проблематике.

На овом скупу узели су учешћа и научни радници Института са саопштењима:

1) Обрада средњовјековне историје у „Историјским записима“ — мр Марица Маловић.

2) Црногорско-руски односи у „Записима“ и „Историјским записима“ — др Радоман Јовановић.

3) Црна Гора у источној кризи 1875 — 1878. у „Записима“ и „Историјским записима“ — др Новак Ражнатовић.

4) Архивска грађа и радови о учешћу Црне Горе у балканским ратовима и у I свјетском рату на страницама „Историјских записа“ — др. Новица Ракочевић.

5) Мјесто Душана Вуксана и Риста Драгићевића у изучавању црногорске историје у „Записима“ — др Ђоко Пејовић.

6) Обрада међуратне историје у „Историјским записима“ — др Димо Вујовић.

7) Мемоарска грађа у „Историјским записима“ — др Ђуро Вујовић.

8) Архивска грађа о радничком покрету у НОР-у Црне Горе у „Историјским записима“ — Славко Станишић.

Институт је у заједници са скупштинама општина Плужине, Шавник и Жабљак организовао 24, 25. и 26. августа 1977. научни скуп „Дурмиторска партизанска република 1941 — 1942. И на овом скупу и око његове организације узело је запаженог учешћа 5 научних радника Института, а поднијели су и четири саопштења, и то: др Јован Ђојовић — „Титово присуство Покрајинској конференцији КПЈ за Црну Гору 1940. године и њен значај за припрему оружане револуције у Црној Гори“; др Ђуро Вујовић — „Неки аспекти гериле у Црној Гори 1942 — 1943. године, с посебним освртом на герилу у дурмиторском крају“; Славко Станишић — „Рад омладинске организације у дурмиторском крају 1943 — 1945“; др Радоје Пајовић — „Учешће четника у дурмиторској операцији 1944. године“.

На научном скупу „Јосип Броз Тито и револуционарни покрети у Црној Гори“, који је у организацији Историјског института и Наставничког факултета одржан у Никшићу, 5 научних радника је активно учествовало у припремама скупа, а поднијели су саопштења, и то: др Ђуро Вујовић — „О везама између Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору и Боку и Централног комитета КПЈ и Врховног штаба од маја 1942. до маја 1943. године“; др Радоје Пајовић — „Континуитет политике Народног фронта слободе и Народноослободилачког фронта“; Славко Станишић — „Омладински покрет у Црној Гори 1941 — 1945. године“.

О активности научних радника на осталим научним скуповима у земљи и иностранству речено је у дијелу који се односи на научни и стручни рад, тј. у појединачним извјештајима научних радника.

IV

ИЗДАВАЧКА ДЈЕЛАТНОСТ

У току 1977. године Редакција „Историјских записа“ уредила је четири броја часописа, од којих су 2 изашла у првој половини ове године. Један број „Историјских записа“ посвећен је 50-годишњици излагања часописа, а други 40-годишњици доласка друга Тита на чело КПЈ. Оба ова броја су јубиларна, са знатно повећаним обимом (први преко 17, а други преко 20 штампарских табака). Двоброј 3—4 предат је у штампу, посвећен 100-годишњици ослободилачког рата и 60-годишњици Октобарске револуције.

Средства додијељена Часопису за прошлу годину била су недовољна, па је због тога Редакција била приморана да тражи допунска средства од СИЗ-а за научне дјелатности СР Црне Горе, као и друштвено-политичких организација у Републици. Питање финансирања овог часописа није рије-

шено, па се он из године у годину суочава са озбиљним тешкоћама. Редакција сматра да ово питање захтијева ширу анализу од стране Института и Друштва историчара СР Црне Горе, као и других који се брину о овом часопису.

Институт је у току 1977. године штампао два рукописа, и то: „Контра-револуција у Црној Гори — четнички и федералистички покрет 1941 — 1945“ др Радоја Пајовића и „Политички односи Црне Горе и Србије 1860 — 1878“ др Радомана Јовановића.

У штампи су рукописи „Односи Црне Горе и Србије 1903—1918“ др Новице Ракочевића, „Просвјетни и културни рад у Црној Гори 1918 — 1941“ др Бока Пејовића и „Берлински конгрес и Црна Гора“ др Новака Ражнатовића.

Институт има још четири рукописа које је припремио за штампу и који би се могли објавити до краја 1978. године — ако се за то благовремено обезбиједи потребна средства.

V

АРХИВ ЗА РАДНИЧКИ ПОКРЕТ

Радници Архива су пружали редовне услуге научним, културним и јавним радницима који су радили у Архиву, достављали потребне податке, информације и преписе докумената заинтересованим установама, организацијама и појединцима и обављали редовне административне и техничке послова везане за дјелатност Архива.

У Архиву су током 1977. године на дужи вријеме радили 22 научна, културна и јавна радника са стране, а десетина других користила се грађом Архива. Такође је на захтјев странака издато више потврда за доказивање радног стажа или борачког својства. Грађом нашег Архива посебно су се користили радници Музеја Цетиње и радници Музеја револуције народа и народности Југославије ради уређивања нових музејских поставки.

У току године радници Архива су прибавили више десетина ксерографисаних докумената из Архива Војноисторијског института, као и неколико оригиналних докумената од појединаца. Пружана је помоћ појединцима око писања сјећања, хроника и монографија појединих мјеста, а неколико сјећања је прибављено и за Архив. Сва приновљена документа сређена су уз израду хронолошко-тематског регеста и доступна су за коришћење.

У току године радници Архива су средили грађу Републичке конференције ССРН Црне Горе за период 1945—1958. и отпочели сређивање грађе Републичког одбора СУВНОР-а и Савеза ратних војних инвалида. Захтјеву Централног комитета да преузме његову грађу за период 1952 — 1969. Архив није могао удовољити јер му недостаје одговарајући простор и опрема за смјештај ове грађе. У току године, због недостатка средстава, није рађено на конзервирању грађе. На заштити грађе рађено је утолико што је извршена замјена електроинсталација у просторијама Архива и архивског депоа и што је вршена редовна заштита путем стављања докумената у омоте и архивске кутије и чувањем од влаге и прашине.

Прилично времена радници Архива су провели на евидентирању, прикупљању и умножавању списка, говора и чланака Блажа Јовановића, при чему су прегледали архивске фондове Архива за предратни и ратни период, већи дио грађе из послјератног периода, као и грађу Архива ЦК СКЈ, Архиву Уставног суда Југославије и приватну периодичну архиву Б. Јовановића. Радници Архива су такође прикупили већи дио материјала с Оснивачког конгреса КП Црне Горе и прекуцали га у неколико примјерака ради припреме за публиковање. Такође је рађено на прикупљању и прекуцавању докумената и говора друга Тита у Црној Гори за књигу „Тито о Црној Гори — Тито у Црној Гори“.

Поред тога, шеф Архива Славко Станишић учествовао је током године на три научна скупа са саопштењима: Омладински покрет Црне Горе

1941—1945. Омладина дурмиторског подручја у НОР-у, и Грађа о радничком покрету у НОР-у у историјским записима — која су углавном написана на основу грађе нашег Архива.

Треба напоменути да је архивиста Јагода Радуловић примљена на рад у Архиву у другој половини године и да је дактилограф Архива добрим дијелом радио и за друге потребе Института.

VI

БИБЛИОТЕКА

Текући послови око инвентарисања, обраде књига и периодике и узбуцавања листића за азбучни каталог обављани су редовно.

Приновљено је књига у прошлој години 176, већином путем размјене или поклона, а куповином свега 28. У току прошле године Библиотека је примила 79 наслова часописа, и то већином путем размјене или куповином. Страних часописа добијано је 37 наслова.

Новине које прима Библиотека повезане су, обрађене и смјештене у полице. Има их 12 наслова.

Оцјењује се да енергичније и редовније треба тражити од појединаца са стране, као и из Института, да посуђене књиге врате, јер неки то не чине и по неколико година, а колико се зна — књиге се и губе.

Библиотеку, иако је затвореног типа, користили су многи културни и научни радници, а посебно студенти и ђаци за припремање семинарских и дипломских радова.

VII

ОПШТА И РАЧУНОВОДСТВЕНО-КОМЕРЦИЈАЛНА СЛУЖБА

У току 1977. године ове службе су обављале текуће послове, а посебно: припремиле материјале за 18 сједница Збора радника, Извршног одбора и Научног вијећа; израдиле нацрте и предлоге неколико самоупра-вних споразума, општих аката, одлука и докумената, од којих посебно треба споменути (нови) Правилник о расподјели дохотка и личних доходака радника Института; старале се о примјени и спровођењу одлука самоупра-вних органа и законских прописа; припремале периодичне извјештаје о раду и пословању; водиле прописане књиге и обављале низ других послова који су им стављени у задатак.

* *

π

Научно вијеће и Збор радника са представницима друштвене заједнице оцијенили су да је Институт у току 1977. године интензивно и углавном успјешно радио на извршавању програма рада на уговореним пословима и задацима и да је обавио велику и запажену активност у вези са неколико научних скупова у земљи, а посебно око јубилеја друга Тита и наших народа и народности. Сматра се, у цјелини гледано, да је Институт успјешно обавио годишњи програм рада, и поред тога што је, углавном из оправданих разлога, било неких одступања.